
Dowód z dokumentów prywatnych w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa

Proof from private documents in trial for marriage nullity

ks. dr Rafał Dappa

Wydział Teologiczny UŚ w Katowicach

ORCID: 000-0002-1599-6352

e-mail: rdappa@gliwice.opoka.org.pl

Streszczenie: Wraz z rozwojem oraz powszechnością środków komunikacji elektronicznej, w praktyce sądowej zauważyć można wzmożoną aktywność stron polegającą na przedkładaniu różnego rodzaju dokumentów (np. skany SMS-ów, wydruki poczty elektronicznej) jako materiał dowodowy. Wartość dowodowa takich materiałów często bywa wątpliwa lub wręcz znikoma, przede wszystkim ze względu na trudności z weryfikacją ich autentyczności. Bywa jednak, że tego typu dowód okazuje się przydatny dla sprawy. Celem niniejszego przedłożenia jest próba krytycznej oceny przydatności dokumentów prywatnych jako dowodu w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Słowa kluczowe: środki komunikacji elektronicznej, dokument prywatny, dowód, proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa

Abstract: Together with an improvement and universality of means of electronic communication, there is noticeable growth of parties' activity consisting of submitting different kinds of documents (e.g. text messages' scans or electronic mail's prints) as evidence in jurisprudence. Evidential value of such materials is often doubtful or even insignificant, first of all, because of difficulties with verification of their authenticity. It happens, however, that this type of evidence proves useful for the case. The aim of present submission is a try of critical assessment of private documents' suitability as proof in canonical trial for marriage nullity.

Keywords: means of electronic communication, private document, proof, trial for marriage nullity

Treść: Wstęp. 1. Natura i rodzaje dokumentów. 2. Dowód z dokumentów prywatnych w prawie i w doktrynie. 3. Pożyteczność i godziwość dowodu z dokumentów prywatnych. 4. Dowód z dokumentów prywatnych w praktyce sądowej. Podsumowanie.

Wstęp

Centralną część procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa stanowi instrukcja dowodowa. Jak zauważa Aleksandra Brzemia-Bonarek, pojęcie „dowodu” w literaturze prawniczej jest wieloznaczne. Oznacza ono zarówno środek dowodowy, jak i czynność zmierzającą do wykazania prawdziwości jakiegoś twierdzenia, a także efekt – wynik postępowania dowodowego¹. Na użytek niniejszego przedłożenia słowo „dowód” używane będzie w pierwszym jego znaczeniu, to znaczy jako środek dowodowy. Kodeks prawa kanonicznego wymienia różne środki dowodowe: dowód z zeznania stron oraz świadków, dokumenty, opinia biegłych sądowych, wizja lokalna, oględziny oraz inne – wprost nieokreślone przez Prawodawcę, takie jednak, „które wydają się pożyteczne do poznania sprawy i są godziwe” (kan. 1527 § 1 KPK/83). Wraz z rozwojem oraz powszechnością środków komunikacji elektronicznej, w praktyce sądowej zauważyć można wzmożoną aktywność stron polegającą na przedkładaniu jako materiał dowodowy wydruków oraz skanów pochodzących z różnego rodzaju komunikatorów elektronicznych. Wartość dowodowa takich materiałów często bywa wątpliwa lub wręcz znikoma, przede wszystkim ze względu na trudności z weryfikacją ich autentyczności. Bywa jednak, że tego typu dowód okazuje się przydatny dla sprawy. Celem niniejszego przedłożenia jest próba krytycznej oceny przydatności dokumentów prywatnych jako dowodu w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

1. Natura i rodzaje dokumentów

Podobnie jak „dowód”, także termin „dokument” nie jest jednoznaczny. W dodatku każda dziedzina prawna próbuje określić jego

---

¹ Por. A. BRZEMIA-BONAREK, *Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Katowice 2007, s. 33-34.

definicję na własny użytek². Zgodnie z definicją zawartą w *Leksykonie Prawa Kanonicznego* dokument to „przedmiot, czyli rzecz, która jest stwierdzeniem określonego faktu (np. obraz, film) lub pisemny ślad ludzkiej działalności; jest koniecznym warunkiem ważności określonej czynności prawnej, jeśli prawo tego wymaga; ponadto służy jako środek dowodowy w postępowaniu sądowym lub pozasądowym”³. W literaturze przedmiotu dokument rozumiany jest dwojako; *sensu stricto* jest to spisane na papierze potwierdzenie faktu, opis, oświadczenie woli itp. Cechami wspólnymi tak rozumianego dokumentu są: pisemność, swoista stałość formy oraz świadectwo faktów, najczęściej natury prawnej⁴; *sensu largo* natomiast dokumentem jest każdy nośnik informacji o faktach istotnych w sprawie. Do tej grupy możemy więc zaliczyć m.in. fotografie, wszelkiego rodzaju taśmy z nagraniami audio oraz video, dane nagrane na nośnik pamięci itp.⁵ Prawodawca wyróżnia ponadto trzy rodzaje dokumentów: publiczne dokumenty kościelne, publiczne dokumenty cywilne oraz dokumenty prywatne (kan. 1540 §§ 1-3 KPK/83). Publiczne dokumenty kościelne charakteryzują się tym, że zostały sporządzone przez osobę publiczną (np. biskup diecezjalny, proboszcz, kanclerz kurii, rektor seminarium, notariusz sądu itp.), podczas wykonywania funkcji powierzonych tym autorytetom przez Kościół, z zachowaniem formalności przewidzianych przez prawo. W aktach procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa do kategorii tej możemy zatem przykładowo zaliczyć: świadectwo chrztu bądź zawarcia małżeństwa, protokół przedmałżeński, świadectwo kwalifikacyjne. Charakteryzując publiczne dokumenty

² Por. I. NASIŁOWSKA, *Postępowanie dowodowe w sprawach o rozwód w procesie cywilnym oraz o stwierdzenie nieważności małżeństwa w procesie kanonicznym («rozwodowym» procesie kościelnym) – analiza prawnoporównawcza*, Warszawa 2017, s. 159.

³ J. KRUKOWSKI, *Dokument*, w: M. SITARZ (red.), *Leksykon Prawa Kanonicznego*, Lublin 2019, s. 574.

⁴ Por. W. WITKOWSKI, *Ogólna teoria dokumentu w systemie prawa kanonicznego*, Człowiek – Rodzina – Prawo 3 (2012), s. 16.

⁵ Por. A. BARTCZAK, *Dokument jako środek dowodowy w procesie małżeńskim*, Łódzkie Studia Teologiczne 22 (2013), s. 6.

cywilne prawodawca odsyła do lokalnych przepisów prawnych (kan. 1540 § 2 KPK/83). W prawie polskim, zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego oraz Kodeksem postępowania administracyjnego dokumentem urzędowym jest dokument sporządzony w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania⁶. W aktach procesowych procesów kościelnych będą to więc m.in. wyrok rozwodowy lub odpis aktu małżeństwa. Trzecia kategoria dokumentów – dokumenty prywatne – jest najbardziej szeroka i zarazem najmniej określona. Są to bowiem wszystkie te dokumenty, które nie są publiczne, w powyżej przedstawionym rozumieniu⁷.

2. Dowód z dokumentów prywatnych w prawie i w doktrynie

Głównym punktem naszego zainteresowania są dokumenty prywatne. Można je przedstawiać jako środek dowodowy we wszystkich procesach kanonicznych, więc również w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa (kan. 1539 KPK/83; DC art. 183). Bardzo ogólnie rzecz ujmując, dowód z dokumentów – w tym także z dokumentów prywatnych – uznawany jest przez doktrynę jako bardziej pewny i mniej podmiotowy niż inne dowody procesowe. Wynika to stąd, że charakteryzuje się on dużą obiektywnością oraz nie jest narażony na zmiany podmiotowe i czasowe⁸. Dla przykładu: odręcznie napisany list do narzeczonej lub fotografia nawet po wielu latach nie zmieniają swojej treści i znaczenia, tymczasem zeznania stron lub świadków narażone są na zanik pamięci, stronniczość, sympatię i antypatię itp. Wszystko to oczywiście przy założeniu, że

---

⁶ Por. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity), Dz.U. z 2020 r. poz. 1575, 1578, 2320; z 2021 r. poz. 11 art. 244; Ustawa z dnia 16 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity), Dz.U. z 2020 r. poz. 256, 695, 1298, 2320; z 2021 r. poz. 54, 187 art. 76 § 1.

⁷ Por. L. CHIAPPETTA, *Prontuario di diritto canonico e concordatario*, Roma 1994, s. 472.

⁸ Por. T. ROZKRUT, *Komentarz do art. 183 DC*, w: T. ROZKRUT (red.), *Komentarz do Instrukcji procesowej «Dignitas connubii»*, Sandomierz 2007, s. 261.

dokument prywatny jest autentyczny i wiarygodny. Należy bowiem podkreślić, że moc dowodowa tych dokumentów nie jest za każdym razem taka sama, a czasem bywa nawet wątpliwa. Zależy to od kilku czynników, które zgodnie z myślą Prawodawcy oraz wypracowaną doktryną stanowią pewnego rodzaju kryteria oceny dokumentów prywatnych jako środka dowodowego. Przede wszystkim należy wziąć pod uwagę, że dokument prywatny musi być rozpoznany przez stronę, albo dopuszczony przez sędziego i dopiero jako taki posiada taką samą siłę dowodową, jak przyznanie się lub deklaracja pozasądowa (kan. 1542 KPK/83; DC, art. 187)⁹. Jak zauważa Remigiusz Sobański, „jeśli autor dokumentu, wezwany do jego potwierdzenia, odmawia jego uznania lub milczy, sędzia musi zdecydować o jego dopuszczeniu lub odrzuceniu”¹⁰. Następnie, dopuszczony do instrukcji dowodowej dokument prywatny powinien być oceniany, wraz z innymi okolicznościami sprawy, przez sędziego. Sędzia nigdy jednak nie może nadać mu waloru dowodu pełnego, chyba że dany dokument prywatny wzmocniony jest innymi elementami (kan. 1536 § 2 KPK)¹¹. Jakimkolwiek anonimowym dokumentem prywatnym zasadniczo nie można przyznać nawet waloru ukierunkowującego, chyba że przedstawiają fakty, które można udowodnić w inny sposób (DC art. 188). Dla oceny wartości dowodowej, prócz autentyczności, bardzo ważny jest także czas, w którym dany dokument powstał (DC art. 186 § 2)¹². Podobnie jak w ocenie innych środków dowodowych najlepiej jeśli dokument

⁹ Por. E. OLIVARES, *Prova documentale*, w: C.C. SALVADOS, V. DE PAOLIS, G. GHIRLANDA (red.), *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, Milano 1996², s. 878-879; T. ROZKRUT, *Komentarz do art. 187 DC*, w: T. ROZKRUT (red.), *Komentarz do Instrukcji procesowej...*, s. 265; T. ROZKRUT, *Dowody w kanonicznym procesie małżeńskim według Instrukcji Dignitas connubii*, w: T. ROZKRUT (red.), *Proces małżeński według Instrukcji «Dignitas connubii»*. Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 13-14 czerwca 2005 roku, Tarnów 2005, s. 103.

¹⁰ R. SOBAŃSKI, *Czy dokumenty prywatne zdobyte w sposób niegodziwy są dopuszczalne jako dowody w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa?*, *Ius Matrimoniale* 8 (14) (2003), s. 134.

¹¹ Por. E. OLIVARES, *Prova documentale...*, s. 879.

¹² Por. T. ROZKRUT, *Dowody w kanonicznym procesie małżeńskim...*, s. 103.

prywatny pochodzi z okresu niepodejrzanego. Nie bez znaczenia jest także sama jakość dokumentu i to zarówno tego spisane go, jak i każdego innego. Jeżeli bowiem przedstawione w sprawie dokumenty okażą się wytarte, poprawione, zawierające dopiski lub dotknięte inną wadą, do sędziego należy ocena ich znaczenia w procesie (kan. 1543 KPK/83; DC art. 189). Sędzia może natomiast, w celu potwierdzenia autentyczności, posłużyć się w takim wypadku pomocą biegłego, np. grafologa lub biegłego z dziedziny informatyki¹³. Ponadto, w sędzię moc dowodową mają jedynie te dokumenty, które zostają przedstawione w oryginale lub w uwierzytelnionym odpisie, np. w postaci kserokopii uwierzytelnionej przez notariusza sądu, dopuszczalne jest również uwierzytelnienie dokonane przez notariusza państwowego (kan. 1544 KPK/83)¹⁴.

Ostatnimi, lecz bardzo aktualnymi kryteriami oceny wartości dowodowej dokumentów prywatnych są godziwość i pożyteczność. Ze względu na wyjątkowy charakter tych cech wydaje się zasadne poddać je osobnej, bardziej szczegółowej analizie.

3. Pożyteczność i godziwość dowodu z dokumentów prywatnych

Zgodnie z cytowaną już wyżej normą kan. 1527 § 1 KPK: „Mogą być przytoczone dowody jakiegokolwiek rodzaju, które wydają się pożyteczne do poznania sprawy i są godziwe”. Kategoria pożyteczności dowodów wydaje się bardzo subiektywna. Inaczej bowiem na materiał dowodowy patrzy sędzia, inaczej zaś strona; inny jest charakter cywilnego procesu rozwodowego, a inny procesu kanonicznego, czego strony nie zawsze zdają się dostrzegać. Dokumenty, które dla strony, działającej nierzadko pod wpływem silnych emocji, mogą wydawać

---

¹³ Por. *Tamże*.

¹⁴ Por. A. BARTCZAK, *Dokument jako środek dowodowy...*, s. 8; T. ROZKRUT, *Komentarz do art. 189 DC*, w: T. ROZKRUT (red.), *Komentarz do Instrukcji procesowej...*, s. 266. Warto w tym miejscu zauważyć, że w procedurze cywilnej kserokopia nie korzysta z żadnych domniemań prawnych łączących się z dokumentami i tym samym ma bardzo słabą moc dowodową; por. I. NASIŁOWSKA, *Postępowanie dowodowe...*, s. 159-160.

się kluczowe dla sprawy, dla sędziego mogą okazać się nieużyteczne lub mało wnoszące do sprawy, a czasem wręcz stojące w sprzeczności z zasadą ekonomii procesowej. Z jednej strony sędzia ma prawo ograniczyć zbyt wielką ilość dowodów (DC art. 157 § 3), z drugiej jednak strony Prawodawca przewiduje sytuację, w której strona należy na przyjęcie nawet wcześniej odrzuconego już dowodu. W takim wypadku sędzia, bez zbędnej zwłoki, powinien rozstrzygnąć sprawę (kan. 1527 § 2 KPK/83). Należy w tym miejscu zauważyć jednak, że przeciwko dekretovi sędziego niedopuszczającego nowych dowodów, nie ma możliwości apelacji¹⁵.

Na podstawie obecnie obowiązujących przepisów prawnych nie można więc jednoznacznie określić, czym jest dokument prywatny pożyteczny dla sprawy. Prawodawca pozostawia decyzję roztropnemu osądowi sędziego, który w ocenie konkretnej sytuacji wydaje się, że powinien wziąć pod uwagę nie tylko wagę i charakter samego dokumentu, ale także inne okoliczności, takie jak np. charakter i osobowość strony przedstawiającej dowód, ekonomika procesowa, itp.

Jak wykazuje szczegółowa analiza tematu, godziwość dowodów, o której w kan. 1527 KPK/83, należy rozumieć w znaczeniu etycznym¹⁶. Godziwość czy też niegodziwość dowodów wynika więc nie z natury przedłożonych dokumentów, lecz ze sposobu ich uzyskania. Np. podstępnie nagraną rozmowę lub wykradzioną korespondencję należy uznać za dowód niegodziwie pozyskany. Doktryna wyróżnia trzy rodzaje niegodziwości dowodów: *quoad substantiam*, *quoad modum* oraz *quoad finem*¹⁷. Pierwszy rodzaj dotyczy dowodu niegodziwego *in se*. Dowodem takim byłby anonim, który w naszej kulturze

¹⁵ Por. T. ROZKRUT, *Komentarz do art. 158 DC*, w: T. ROZKRUT (red.), *Komentarz do Instrukcji procesowej...*, s. 234.

¹⁶ Bardzo szczegółową analizę tego tematu, także od strony lingwistycznej, podejmują w swoich opracowaniach: R. Sobański oraz A. Brzemia-Bonarek; por. R. SOBAŃSKI, *Czy dokumenty prywatne...*, s. 135; A. BRZEMIA-BONAREK, *Dopuszczalność dowodów...*, s. 51-53.

¹⁷ Por. G.P. MONTINI, *De iudicio contentioso ordinario. De processibus matrimonialibus. Pars dinamica. Ad usum Auditorum*, Roma 2009², s. 138; por. także: A. BRZEMIA-BONAREK, *Dopuszczalność dowodów...*, s. 54.

prawnej nie jest brany pod uwagę w procesie przez żaden sąd. W drugim przypadku chodzi o sposób zdobycia dowodu. Do tej kategorii zalicza się np. wspomniane już wyżej wykradzione listy, ale także korespondencję elektroniczną zgraną z komputera po złamaniu hasła dostępu, czy też rozmowę nagraną bez zgody rozmówcy. W trzecim zaś przypadku chodzi o taki środek dowodowy, który sam w sobie jest moralnie obojętny, a i sposób jego zdobycia nie budzi wątpliwości, jednak jego celem jest działanie niegodziwe, polegające na naruszeniu jakiegoś dobra innej osoby. Przykładem może być podanie bilingu rozmów telefonicznych jednej ze stron bądź wykaz kompromitujących maili wraz z danymi osób trzecich, adresatów tych wiadomości¹⁸. Choć w samym Kodeksie prawa kanonicznego nie wypowiedziano się jednoznacznie na temat możliwości dopuszczenia lub odrzucenia tego typu dowodów w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa, to jednak zgodnie z instrukcją procesową „Dignitas connubii” dowody niegodziwe, tak same w sobie, jak i w sposobie zdobycia, nie mogą być przedstawione ani dopuszczone (DC art. 157 § 1). Powyższa norma rodzi jednak pewnego rodzaju konflikt. Z jednej bowiem strony, sprawy o nieważność małżeństwa dotyczą dobra publicznego i polegają na ustaleniu obiektywnej, materialnej prawdy, z drugiej zaś, sędzia winien respektować zasady etyczne, zgodnie z którymi cel wcale nie uświęca środków. Dowód zdobyty podstępnie może z jednej strony pomóc w dojściu do pełnej prawdy, z drugiej – może przynieść szkodę jednej ze stron lub osobom trzecim. Napięcie pomiędzy obowiązkiem dojścia do prawdy materialnej a respektowaniem zasad etycznych nie zostaje ostatecznie rozwiązane na gruncie norm prawnych. Wydaje się jednak, że dyspozycja instrukcji procesowej „Dignitas connubii” stanowi pewnego rodzaju świadomą wskazówkę Stolicy Apostolskiej¹⁹.

---

¹⁸ Por. *Tamże*.

¹⁹ Por. R. SOBAŃSKI, *Czy dokumenty prywatne...*, s. 137-138; A. BRZEMIA-BONAREK, *Dopuszczalność dowodów...*, s. 53-59; T. ROZKRUT, *Komentarz do art. 157 DC*, w: T. ROZKRUT (red.), *Komentarz do Instrukcji procesowej...*, s. 233.

4. Dowód z dokumentów prywatnych w praktyce sądowej

Jak zostało wspomniane już we wstępie, impulsem do powstania niniejszego artykułu były coraz częściej pojawiające się przypadki przedkładania dokumentów prywatnych jako środków dowodowych w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Wraz z rozwojem i powszechnością środków komunikacji elektronicznej coraz więcej „produkujemy” wiadomości tekstowych, listów w formie elektronicznej oraz innych dokumentów; coraz łatwiejszy jest również do nich dostęp. Dlatego też zaobserwować można, że zmienia się charakter przedstawianych przez strony dowodów. Coraz mniej wśród nich odręcznie napisanych listów lub pamiętników, a coraz więcej elektronicznych nośników lub komputerowych wydruków. Lista tych dokumentów byłaby długa i wydaje się, że trudno byłoby w ogóle w jednym miejscu wyczerpać wszystkie ich rodzaje. Poniżej, dla zobrazowania zagadnienia, zostanie przedstawionych kilka przykładów z praktyki sądowej²⁰.

W jednej ze spraw strona na zakończenie przesłuchania przedłożyła teczkę zawierającą 13 różnego rodzaju dokumentów prywatnych. Zostały one taksatywnie wyliczone przez audytora. Znajdowały się wśród nich m.in.: potwierdzenie aktywacji konta na portalu randkowym (niepotwierdzona kserokopia), kopia potwierdzenia zakupu bielizny, kserokopia notatek służbowych, kopie (niepotwierdzone wydruki) SMS-ów, kilkanaście zdjęć samochodu należącego do drugiej strony zaparkowanego pod jakimś domem (dowód mający świadczyć o zdradzie), a nawet zdjęcia znaku drogowego, pod którym ów samochód zaparkowano. Ponadto, znaczna większość tych dokumentów dotyczyła okresu po faktycznym rozpadzie małżeństwa stron. Przewodniczący trybunału wydał następnie postanowienie o niewłączaniu tych dokumentów do akt sprawy i zwróceniu ich stronie. W uzasadnieniu wykazał, że dokumenty te, o ile byłyby może przydatne w cywilnym procesie rozwodowym, o tyle w postępowaniu

---

²⁰ Wszystkie przykłady zostały zaczerpnięte z archiwum akt Sądu Biskupiego Diecezji Gliwickiej.

kanonicznym mają ograniczone znaczenie, lub nie mają go wcale²¹. W sprawie toczącej się z tytułu częściowej symulacji zgody małżeńskiej polegającej na wykluczeniu dobra wierności, strona przedstawiła jako dowód w sprawie teczkę 102 wydrukowanych maili, mających świadczyć o romansie drugiej strony. Dodatkowo dołączyła do tego 36 stron kserokopii akt sprawy cywilnej. Dokumenty, co do treści, mogłyby okazać się przydatne w dowodzeniu sprawy, nie było jednak możliwości zweryfikowania ich autentyczności, przynajmniej jeżeli chodzi o pocztę elektroniczną²². W kolejnej sprawie zostały przedłożone zdjęcia (kilkanaście sztuk) bałaganu panującego w mieszkaniu oraz wszechobecnego brudu. Z samych zdjęć nie wynikało ani czyje to mieszkanie, ani kiedy zdjęcia zostały zrobione, ani co jest przyczyną takich zaniedbań. W toku instrukcji dowodowej zdjęcia zostały jednak rozpoznane przez naocznych świadków; w zaprzysiężonych zeznaniach również zostało potwierdzone, że mieszkanie stron, w czasie trwania małżeństwa, rzeczywiście tak wyglądało²³. W tym wypadku zdjęcia te stanowiły ilustrację tego, co zostało udowodnione na drodze przesłuchania świadków. W kolejnej sprawie, w której doszło do zatajenia poważnej choroby psychicznej, strona sama przedstawiła w sądzie swój pamiętnik z okresu choroby. Spisywała go w czasie manii, opisując jednocześnie swoje wspomnienia z niedawno zakończonego okresu depresji. Pamiętnik ten, choć nie był spisany własnoręcznie, pomógł biegłemu w ustaleniu intensywności choroby w okresie przedmałżeńskim²⁴.

Przykłady można byłoby mnożyć. Są wśród nich nośniki pamięci z nagranyymi rozmowami, przy czym zazwyczaj osoba nagrywana nie wie o rejestracji rozmowy; są płyty DVD z zarejestrowaną ceremonią zaślubin; bilingi rozmów i kopie przelewów bankowych; liczne zdjęcia w formie tradycyjnej oraz na różnego rodzaju nośnikach pamięci; treści wiadomości SMS przepisane w programie tekstowym,

---

²¹ Por. akta sprawy N.G. 24/2010, s. 69-70, 74.

²² Por. akta sprawy N.G. 48/2018.

²³ Por. akta sprawy N.G. 6/2013, s. 86-88.

²⁴ Por. akta sprawy N.G. 75/2017, s. 172-206.

bez jakiegokolwiek możliwości weryfikacji zgodności z oryginałem; zdarzają się kserokopie podstępnie zdobytych opinii medycznych, a czasem nawet dokumenty kompletnie nie związane z meritum sprawy; w jednej zaś sprawie jako dowód została dołączona nawet obrączka ślubna, porzucona przez jednego z współmałżonków. Stanowiła ona potwierdzenie stanowczego i nieodwracalnego zerwania więzi małżeńskiej²⁵.

W praktyce, tylko nieliczne z wyżej przedstawionych przykładów okazały się rzeczywiście przydatne do rozstrzygnięcia sprawy. Wartość dowodowa większości dokumentów prywatnych okazuje się niska lub w ogóle wątpliwa. Podstawowym mankamentem jest bowiem trudność w weryfikacji autentyczności, czasu powstania oraz godziwości. O ile bowiem stosunkowo łatwo zweryfikować autentyczność odręcznie napisanego listu (np. przy pomocy biegłego grafologa), o tyle trudniej potwierdzić autentyczność kserokopii korespondencji elektronicznej lub skanów wiadomości tekstowych. W przypadku zdjęć lub nagrań nie zawsze możliwe jest zweryfikowanie czasu ich powstania. A jeśli już nawet wydaje się, że przedstawiony dokument może okazać się ważny w dochodzeniu do prawdy, to sędziemu pozostaje jeszcze jeden dylemat, związany z godziwością jego zdobycia. Ponadto strony nagminnie przedstawiają w sądzie nie oryginały dokumentów, a ich kserokopie i to w dodatku niepotwierdzone. Na problem ten zwracają uwagę także inni autorzy²⁶.

Podsumowanie

Bardzo trudno dokonać jednoznacznej oceny analizowanego zagadnienia. Nie ulega wątpliwości, że Prawodawca daje stronom procesowym możliwość przedstawiania prywatnych dokumentów jako

---

²⁵ Ten ostatni przykład dotyczy co prawda sprawy *super rato*, ale ze względu na niepowtarzalny charakter został przytoczony wraz z innymi sprawami procesowymi; por. akta sprawy G.C. 1/2012.

²⁶ Por. U. NOWICKA, *Proces o nieważność małżeństwa po «Mitis Iudex Dominus Iesus» w pytaniach i odpowiedziach*, Warszawa 2016, s. 58.

środku dowodowego. Prawo to należy respektować, ale nie bezkrytycznie. Sędzia ma bowiem prawo zarówno do swobodnej oceny takich dowodów, jak i do ograniczenia zbyt dużej ich liczby. Warto więc chyba, by sędzia przed podjęciem decyzji o przyjęciu lub odrzuceniu konkretnego dokumentu prywatnego uważnie rozważył wszystkie okoliczności: czy dokument ten może okazać się rzeczywiście pożyteczny dla rozstrzygnięcia sprawy, czy został zdobyty w sposób godziwy i przedstawiony w kancelarii sądu zgodnie z wymogami formalnymi oraz czy istnieje możliwość zweryfikowania jego autentyczności. Nie bez znaczenia jest również ekonomika procesowa. Mnożenie dokumentów prywatnych w aktach sprawy może bowiem niepotrzebnie przedłużać proces, co wydaje się sprzeczne z zasadą dobra publicznego.

References

Źródła

- Akta spraw sądowych Sądu Biskupiego Diecezji Gliwickiej: N.G. 24/2010; N.G. 6/2013; N.G. 75/2017; N.G. 48/2018; G.C. 1/2012.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317. *Kodeks Prawa Kanonicznego Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984.
- Instructio servanda a tribunalibus dioecesis et interdioecesis in pertractandis causis nullitatis matrimonii Dignitas connubii*, Città del Vaticano 2005.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity), Dz.U. z 2020 r. poz. 1575, 1578, 2320; z 2021 r. poz. 11.
- Ustawa z dnia 16 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity), Dz.U. z 2020 r. poz. 256, 695, 1298, 2320; z 2021 r. poz. 54.

Literatura

- BARTCZAK A., *Dokument jako środek dowodowy w procesie małżeńskim*, Łódzkie Studia Teologiczne 22 (2013), s. 3-13.
- BRZEMIA-BONAREK A., *Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Katowice 2007.
- CHIAPPETTA L., *Prontuario di diritto canonico e concordatario*, Roma 1994.
- KRUKOWSKI J., *Dokument*, w: M. SITARZ (red.), *Leksykon Prawa Kanonicznego*, Lublin 2019, s. 574-576.

- MONTINI G.P., *De iudicio contentioso ordinario. De processibus matrimonialibus. Pars dinamica. Ad usum Auditorum*, Roma 2009².
- NASIŁOWSKA I., *Postępowanie dowodowe w sprawach o rozwód w procesie cywilnym oraz o stwierdzenie nieważności małżeństwa w procesie kanonicznym («rozwo-dowym» procesie kościelnym) – analiza prawnoporównawcza*, Warszawa 2017.
- NOWICKA U., *Proces o nieważność małżeństwa po «Mitis Iudex Dominus Iesus» w pytaniach i odpowiedziach*, Warszawa 2016.
- OLIVARES E., *Prova documentale*, w: C.C. SALVADOS, V. DE PAOLIS, G. GHIRLANDA (red.), *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, Milano 1996², s. 878-879.
- ROZKRUT T., *Dowody w kanonicznym procesie małżeńskim według Instrukcji Dignitas connubii*, w: *Proces małżeński według Instrukcji «Dignitas connubii». Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 13-14 czerwca 2005 roku*, Tarnów 2005, s. 92-111.
- ROZKRUT T., *Komentarz do art. 157-158 i 187-189 DC*, w: T. ROZKRUT (red.), *Komen-tarz do Instrukcji procesowej «Dignitas connubii»*, Sandomierz 2007, s. 232-234 i 261-266.
- SOBAŃSKI R., *Czy dokumenty prywatne zdobyte w sposób niegodziwy są dopuszczalne jako dowody w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa?*, *Ius Matrimoniale* 8 (14) (2003), s. 133-145.
- WITKOWSKI W., *Ogólna teoria dokumentu w systemie prawa kanonicznego*, *Człowiek – Rodzina – Prawo* 3 (2012), s. 16-17.

Nota o autorze

Ks. Rafał Dappa – doktor prawa kanonicznego, adiunkt na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, wiceoficjał Sądu Biskupiego Diecezji Gliwickiej.